

DEN NYA SVENSKA MODELLEN

INNEHÅLL

Del 1

Rapport: Integration av sektoriella innovationsmiljöer i Stockholmsregionen

Del 2

Appendix: Fallstudie Lövholmen

RAPPORT.

Titel:

Integration av sektoriella innovationsmiljöer i Stockholmsregionen.

Alternativ titel:

Den nya svenska modellen.

Bakgrund:

Strategiska gruppen inom det Regionala Tillväxtprogrammet.

Skriven på uppdrag av:

Länsstyrelsen i Stockholms län
samt
Stockholms Business Region.

Jan Åman
Stockholm
2007-08-31

PRELUD.

Detta är en rapport. Det är med andra ord en text skriven på uppdrag. Officiella uppdragsgivare är Länsstyrelsen i Stockholms län samt Stockholms Business Region.

Bakgrunden till dess uppkomst är att undertecknad varit medlem i den ”strategigrupp” som förre landshövdingen i Stockholm, Mats Hellström, utsåg 2005. Den blev tillsatt för att verka som ett slags ”fritänkande” grupp inom Det Regionala Tillväxtprogrammet (RTP) i Stockholms län.

Under ordförandeskap av professor Hans Wigzell har gruppen sökt idéer och visioner för att finna långsiktiga strategier kring Stockholms innovationsklimat. För att därmed skapa (ännu) bättre förutsättningar för entreprenörskap i regionen.

Gruppen och dess arbete har skiljt sig från det vanliga. Istället för utredningsproffs har medlemmarna framför allt bestått av sådana som själva aktivt arbetar med innovation och entreprenörskap. Och det dessutom från väldigt olika branscher och med olika kunskaper och nätverk.

Även tillvägagångssättet har varit annorlunda. Istället för att i förväg bestämt resultatet har diskussionerna fått flöda fritt. Och istället för att ha ett bestämt mål har komplexiteten i problematiken fått råda och vägleda. Det har helt enkelt varit högt i tak.

Det är i ljuset av det som denna ”rapport” ska läsas. Och också anledningen till att den över huvud taget skrivs.

Den kallas ”rapport”.

Men det är ingen vanlig rapport.

Det är inte en text avsänd och undertecknad av hela gruppen. Den är inte en sammanfattning av gruppens diskussioner. Den är inte någon neutral skrivelse. Tvärt om: endast undertecknad står bakom den. Det har varit en förutsättning för dess tillkomst.

Men den är ändå sprungen ur sitt sammanhang, ur gruppens

diskussioner, en grupp som hann ses vid fyra tillfällen. Från detta har jag bakat in egen erfarenhet. Erfarenheter från flera års arbete med Stockholm och urban framtid på Färgfabriken. Annat som jag skrivit om i Dagens Industri. Och erfarenheter från en rad andra projekt.

Förhoppningar?

Att det ska vara något att utgå ifrån. Att reagera på. Att göra tillägg till.

Eller – varför inte? – att köpa med hull och hår.

För, hur gärna vi än klappar oss för bröstet och tycker att vi är goda och duktiga – huvudstad som vi ändock är – så är det hög tid att röra om i grytan.

Det är dags för en ny modell.

STRATEGISKA ENTREPRENÖRS- OCH INNOVATIONSFRÅGOR I STOCKHOLMSREGIONEN.

Så här står det i programförklaringen till den strategiska gruppen:

Stockholmsregionen har goda strukturella förutsättningar för utveckling genom tillgången till hög kompetens inom företagen, forskning, utbildning, infrastruktur samt betydande privata och offentliga resurser. Men dessa resurser måste samspela effektivare så att vår region kan frambringa innovationer och innovationsföretag som är bland de främsta i världen. En viktig utmaning är därför att vidta åtgärder för att regionens innovationspotential ska kunna omsättas till ökad tillväxt - att produkter kan utvecklas samt att flödet från kunskap till kommersialisering kan effektiviseras.

Detta är målsättningen.

Och frågan blir därför: Vad är det egentligen som skapar ett bra klimat för innovationer och entreprenörskap?

Frågar man innovatörerna och entreprenörerna själva blir svaren förmodligen lika många som intervjuobjekten. Och sannolikheten är säkert stor att man får höra både en och annan historia om slumpens skördar, om slaggprodukter som råkade förändrade världen och felsökningar som ledde rätt.

Det nya uppstår inte på beställning. Det kommer inte genom några centrala beslut.

Men, och det är väl det man är ute efter, en nyhet kommer sällan ensam. Nya idéer och företag uppstår i klump. Både tid- och platsmässigt.

De flesta av oss människor vill vara på den platsen. Lika säkert – och säkrare ändå – är att alla städer vill vara just den staden. Och gör sitt bästa med att marknadsföra sig som den platsen, vare sig man är där eller inte. Så ock i Stockholm – med ungefär samma övertygelse som de flesta andra. Just nu ska vi i Stockholm vara kreativ nod, talangernas hemvist samt huvudstad för Skandinavien.

Sverige och Stockholm var ”platsen” där det hände under industrialismen. LM Ericsson, Alfa Laval, SKF, ASEA: stora delar av den svenska industrin uppstod vid ungefär samma tidpunkt. Och liknade varandra. De baserades på uppfinningar som fyllde ett nytt behov, som kunde serietillverkas och därmed blev industri.

Men de uppstod inte av sig själva.

Det samhällssystem som skapade dem är minst lika berömt. Folkhemmet var en modell som fungerade och som imiterades. Och som fortfarande har märkligt hög internationell status. Och stark identifikation till Stockholm och Sverige. Vi är ett modelland. Så varför inte skapa en ny modell? Det är vad världen förväntar sig.

Går man lite framåt i historien och tar ett kliv till H&M och IKEA så finns samma likheter mellan företagen. IKEA och H&M bygger inte folkhemmet. Men IKEA inreder det – och H&M klär folkhemmets medborgare. För att sedan bli globala succéer, med en fenomenal förmåga att förstå och skapa beteenden hos oss vanliga konsumenter.

Och redan här finns något viktigt att påpeka.

Nämligen vad som rör sig i våra huvuden.

För när vi nämner ordet innovation – vad tänker vi på då? Vad är det som dyker upp i våra huvuden?

Jag är rätt säker på att de flesta av oss tänker på teknik och forskning – laboratorier, formler och uppfinningar. Snarare än smarta distributionssystem och en förståelse för kundbehov. Det vill säga, vi tänker på Ericsson. Vi tänker på läkemedel. Inte på H&M eller IKEA.

Det är givetvis inte helt lyckat.

För redan historien säger oss att vi behöver tänka vidare än så. Och dessutom är det fina i kråksången att vi inte vet och inte kan veta vad som är framtidens innovation och entreprenörskap. Annat än att det gäller att hålla alla dörrar öppna.

Vad vi vet är att Skype är baserat på en smart idé snarare än teknologi. Skype är intelligent innovation för att det utgår från det befintliga, från teknologier som finns. Men ur detta skapar man något helt nytt.

Skype är ingen helt ny uppfinning utan snarare ett slags kreativ recycling.

Vad vi vet är också att de flesta som jobbar för Skype sitter i Tallinn och inte i Stockholm.

Samt att Skype:s ledning sitter i London och inte i Stockholm. Om man nu ska tala om den senaste tidens innovationer och entreprenörskap baserat på personer som vi gärna förknippar med Stockholm och Sverige.

KAN MAN SIA OM FRAMTIDEN?

Om nöden är uppfinningarnas moder så ligger vi pyrt till. Sverige är ett höglöneland. Baserat på ett sedan länge väl utvecklat utbildningssystem.

Vi mår med andra ord bra.

Men omvärlden mår allt bättre. Världen anno 2007 präglas av en närmast gränslös expansion. Och tillika tillväxt. Visst finns det hotbilder, både i form av fattigdom, sjukdomar, terrorism och klimatförändringar. I allra högsta grad.

Men samtidigt ser vi en helt ny global värld växa fram.

Den gamla västvärlden står inte längre ensam. Den har i den globala ekonomins tidevarv fått sällskap. Och får så i allt högre grad för var dag som går.

Kina och Indien är inte längre bara hela världens fabrik utan börjar även bli leverantörer av kunskap. De börjar med andra ord slå oss på vår egen planhalva. Vi som är så högutbildade och som ska vara så kreativa och kunskapsorienterade.

Och – de gör det för betydligt lägre löner än vad vi i Sverige är villiga eller har möjlighet att sänka oss till. Dessutom är de många. Någon har sagt att om bara 15% av Indiens befolkning når någon form av medelklassnivå – ja, då är dessa 15% större än USA:s arbetsföra befolkning. Det kommer att ta tid innan de kräver samma löner som i Sverige, Norge eller USA. Lång tid.

Så frågan blir: vad kan vi göra då, vi som redan är rika och kunniga? Vilket kliv kan vi ta från vår uppsatta position?

En som skrivit mycket om detta är Daniel H Pink, tidigare talsskrivare till Al Gore och numera upplyft samtids- och framtidsanalytiker.

Hans senaste bok, "A Whole New Mind", har blivit flitigt refererad till i den internationella framtidsdiskussionen under det senaste året. Som alla positiva framtidsbilder kan även Pinks kritiserats för att vara förenklad och ytlig. Men, den har sina poänger.

Pinks analys är befriande enkel. Och har stor relevans för hur man ska kunna ens angripa det som denna rapport avser handla om.

Pink menar att vi inte bara lämnat det industriella samhället för ett kunskapssamhälle. Vi har, speciellt i en tidigt industrialiserad välfärdsnation som Sverige, klivit in i något som är än viktigare att

försöka förstå vidden av, nämligen det ”konceptuella” samhället. Det låter som ännu en litet larvig konsulterm, men det är det inte.

För med detta menar han ungefär följande:

Förr, det vill säga under industrialism och modernism, räckte det med att tänka logiskt och seriellt. Det räckte att använda vänster hjärnhalva. Och därmed bli specialist, att vara kunnig inom ett specifikt område. Som att vara duktig på att lösa logistik inom trafikorsningar. Eller socialförsäkringar. Eller att skapa nya produkter för telefonkommunikation. Eller medicinforskning. Och att bara vara kunnig på just det.

Och då räckte det med att man levde som man lärde. Det vill säga att man umgicks med dem som var som en själv. För då talade man säkert om det som man arbetade med. Och blev ändå bättre på just det. Man blev en grupp av specialister. Bland andra grupper av specialister.

Och så byggdes också det moderna samhället. Om man skulle försöka rita en bild av den tidens samhälle, så skulle den kunna se ut som en stor mängd ungefär likadana fabriker. Men varje fabrik är en separat enhet. Det finns inga egentliga kopplingar fabrikerna emellan. Man är specialist på sin sak. Det som förenar dem är det riktigt stora – centrum, dvs staten, eller nationen. Som vi kunde se så blev det också modellen för stadsutveckling.

Men nu är det alltså en ny tid, enligt Pink och hans kompisar.

Och speciellt så i länder som Sverige och USA (eller Australien, Schweiz och Holland). Helt enkelt därför att världen har blivit en annan. Och för att marknaden – och vi konsumenter – är annorlunda.

Marknaden har blivit stor. Vi har fått det så bra att self storage – lager – i USA blivit en större industri än hela Hollywood. Därför handlar det inte längre bara om att hitta på en ny nyttig uppfinning och bygga en fabrik. Det räcker inte att bara använda vänster hjärnhalva.

Produkten måste ut på en marknad där det redan finns för många produkter. Den måste göra sig hörd på denna marknad, som inte bara är lokal, utan global. Och den måste spela med de förväntningar och

behov som kunden har. Och än värre: den ska inte bara tillfredsställa redan kända behov – utan även skapa nya behov. Och vi kunder köper inte längre bara en produkt, vi köper livsstilar, idéer och värderingar. Så det som ska locka marknaden måste spela på flera mänskliga nivåer och register.

Det tekniskt funktionella ska samspela med våra behov av image, av ett gott och etiskt sinne, av miljömedvetande och en rad andra faktorer. Den behöver designas. Och framför allt: den behöver ges detta komplexa innehåll. Som vad som behövs och passar just vårt behov av att skapa vår identitet.

Och då, menar Pink, räcker det inte med att vara specialist. Då måste man förstå och anspela ett bredare mänskligt register. Då måste man förstå sin omvärld.

Och då måste man bli vad han kallar "konceptuell", man måste se en större bild än specialisten. Man måste bli bra på att göra det som Skype gjorde. Man måste koppla det ena med det andra. Vilket vi högutbildade borde ha goda förutsättningar att bli bäst på. För det andra – specialistkunskap och produktion – det kan låglöneländerna redan konkurrera ut oss på.

Det konceptuella handlar just om att slå samman olika saker, olika kunskaper, olika infallsvinklar och olika nivåer. Teknisk relevans måste få mänsklig relevans. Funktion måste bli estetik. Allt måste rikta sig till flera sinnen och flera delar av vår perception – samtidigt! Teknik, funktion, etik, miljö och irrationella saker som mode och trender – sida vid sida.

Vad behöver vi då?

Jo, vi behöver få olika kompetenser och olika sorters människor att samspela. Designspecialisten måste kanske korsas med teknikern och finanshajen – och, inte minst, den som har koll på vad som händer på gatan i miljonprogramsfororten.

Vi behöver ett nätverkssamhälle.

I motsats till det gamla enklavsamhället.

Först då kan den ljuva – samtida och framtida – musiken uppstå. En musik som på flera väsentliga punkter skiljer sig från den gamla moderna.

KREATIV?

Den andra, ofta citerade, framtidsprofeten som jag inte här kan gå förbi är Richard Florida.

Även Florida tittar på konsekvenserna av att vi numera lever i ett digitalt och postindustriellt samhälle. Och han konstaterar att vi inte beter oss som människor gjorde förr. Eller som man betedde sig alldeles nyss, i det moderna samhället.

Vi lockas av andra saker. Det som man slåss om – och konkurrera om – blir i allt högre grad enskilda individers hjärnor. Och dessa individer är inte på samma sätt som tidigare trogna centralorganisationer. De söker något mer och mer individuellt stimulerande än vad det stora företaget har att erbjuda. De vill bo där stimulansen och energin finns och där det råder ett öppet klimat.

De söker sig med andra ord till värderingar.

Och det är vi bra på i Stockholm, menar Richard Florida. Vi har en tradition av att vara – och utge oss för att vara – toleranta och präglade av öppenhet och omsorg om vår nästa. Det låter som politiskt korrekta floskler, men kanske göms här fröet till den stora framtiden?

Det Florida främst intresserar sig för är vad som lockar folk till en viss region eller stad. Han menar att just Stockholm är i toppen av den samtida globala pyramiden. Vi har bäst förutsättningar av alla. Detta inte minst för att vi har tradition av tolerans och öppenhet.

Man kan givetvis tycka vad man vill om klimathot, miljöanpassning, könsutjämning och annat, men Richard Florida är inte intresserad av åsikter. Han – och detta är den stora poängen – gör inte detta till en

moralisk fråga utan en ekonomisk.

Om vi vill skapa tillväxt.

Om vi vill bli innovativa.

Om vi vill ha en massa entreprenörer.

Då ska vi också utveckla den sociala och värderingsmässiga sidan av samhället. Och se att det i den finns något så okristligt som pengar att tjäna. Och energi att finna. Det gäller då att inte se mjuka och hårda värden som varandras motsatser. Just det har vi en stark tendens att göra i Stockholm och Sverige.

Att Florida höjer Stockholms potential till skyarna är givetvis toppen. Men inget skäl att luta sig tillbaka. För det han påstår kräver en genomlysning av den svenska modellen, hur saker och ting blir till.

Dessutom börjar olika städer – mindre, som Savannah i den amerikanska delstaten Georgia, och Toronto i Kanada, att sätta igång projekt som försöker förvandla teorierna till praktik.

Och verkar lyckas rätt bra med att så göra.

INTEGRATION AV SEKTORIELLA INNOVATIONSMILJÖER?

Rubriken som blivit mig given är alltså: integration av sektoriella innovationsmiljöer i Stockholmsregionen.

Hur sexigt är det?

Frågan är om det egentligen finns någon utanför några få redan insatta som begriper vad detta skulle kunna handla om. Eller om ens de insatta gör det.

Därför är det kanske lämpligt att i någon mån reda ut begreppen.

För att säga det rakt ut: det som döljer sig här är nämligen inget mindre än nyckeln till Stockholms framtid.

Det är genom att skapa integration i och mellan de sektoriella innovationsmiljöerna (samt genom de därpå följande konsekvenserna)

som inte bara Stockholm utan också Sverige kommer att finna det som leder mot framtiden.

Det får ett antal konsekvenser.

Till att börja med kan vi konstatera att det kommer att ske.

Innovationsmiljöerna kommer att integreras.

Förr eller senare.

Men blir det senare snarare än förr är det illa.

För då kommer vi att tappa. Och i den takt som världen rör sig idag har vi inte råd med det. Då springer de andra förbi. Och vi får vackert sitta i stationshuset och vänta.

Men det handlar inte bara om det. För vad man skulle förlora genom att inte inse problemen är just ett klimat som gynnar innovation och entreprenörskap. Det är roligare att bo i en stad "där det händer" än tvärt om. Och Stockholmsregionen har alla chanser i världen att vara den platsen. Men då måste Stockholmsregionen bli en region som är bättre på att skapa möten, krockar och korsbefruktningar.

Redan av rubriken framgår det att detta implicerar en stor omsvängning. För motsatsen till integration är segregation. Tar man rubriken ad notam är utgångspunkten att vi idag är segregerade. Vilket vi också är.

Så det behövs något nytt. Det behövs en ny attack i hur man ser att ett samhälle formeras inför framtiden.

Och just det är de befintliga strukturerna knapert rustade att förstå – men ändå mer att göra något åt. Eftersom det hotar deras egen existens.

FÖRR OCH NU.

I grunden handlar det om följande: hur vi ska gå från ett gammalt samhällssystem till ett nytt.

Det är inget unikt. Hela världen går igenom samma sak. Ett

samhällssystem som varit giltigt börjar bli föråldrat på en rad centrala punkter och behöver bytas mot ett nytt. Vilket aldrig är lätt. Det är enkelt i teorin. Och det är enkelt för mindre och mer flexibla organisationer. Men när det kommer till staden eller samhället som sådant tar det tid.

Tiden är emellertid inget att leka med. För även om vi i Sverige var tidiga – den utveckling många länder går igenom nu klarade vi av för länge sedan – så innebär det inte att de andra kommer på vår nivå om 100 år. Det går nämligen utmärkt att hoppa över en massa steg. Estland kallar sig redan för e-nation. Hela regeringsapparaten blir en digital, interaktiv process som man kan följa on-line. Många av de kommande länderna bygger helt enkelt nya strukturer och administrativa apparater. För att de har chansen.

Vi har våra gamla strukturer. Och måste lyckas förnya dem.

Men låt oss därför ta en titt på vad allt detta handlar om.

Med sektoriella innovationsmiljöer menas att de platser eller områden i Stockholms som utvecklar något som i någon mening kan kallas nytt är bransch- och/eller kunskapspecifika.

De platser det är fråga om är till exempel Kista. Det är Stockholms variant av Silicon Valley. Här finns Ericsson och en rad andra teknikföretag. Dessutom finns viss forskning och utbildning relaterad till teknik- och telekomföretagen.

En annan sådan plats är Telefonplan, som under de senaste åren präglats av idén om ett slags designcentrum.

En tredje är Frihamnen, där man försökt samla finansmarknaden (den del som inte finns mellan Stureplan och Nybroviken).

En fjärde är under utveckling, området runt Karolinska Sjukhuset är tänkt att växa för att bli ett centrum för medicinforskning.

Man skulle också kunna slänga in Södertälje, där det också finns en koncentration av läkemedelsindustri och dito kunnande.

Det handlar alltså om att man samlat en och samma kunskap på samma ställe. Det är inget konstigt med det – och som visats ovan: det kommer inte från intet, det är en direkt konsekvens av det moderna

tänkandet.

Det handlar om vad som kan uttryckas med problematiserande eller smått dystopiska ord som enklaver eller segregation. Eller, om man vill vända på steken och använda ett mer positivt laddat ord: kluster.

Och det ska sägas på en gång. Det blir väldigt lätt svart eller vitt. Men behovet av integration är inte liktydigt med att allt ska sammanblandas med allt. Det är inte poängen. Poängen är dels att skapa bättre förutsättningar och driv inom varje område eller stadsdel. Dels att skapa förutsättningar för kopplingar.

Därför kan innovation och entreprenörskap inte behandlas – trots att det är ämnet för det jag skriver – som en helt och hållet ”separat” entitet. Ska vi göra något åt innovationsklimatet måste vi måla såväl problematiken som framtiden med lite bredare penseldrag.

För själva kärnan i det jag vill säga är att detta inte går att åtgärda genom centrala åtgärder. Det var det som det förra systemet bars fram av (och som vi fortfarande i hög grad bär på och styrs av). Detta och inget annat är kruxet. Och därför är det också svårt för ett system som man inte bara vant sig vid – utan vuxit sig framgångsrikt och mätt på – att styras om mot andra synsätt.

Det finns nog inget bättre sätt att synliggöra en större samhällsproblematik än genom den fysiska staden. Få den att samspela med nya sociala och andra behov.

FRÅN INDUSTRI TILL KUNSKAP.

Stockholm är modernismen – eller industrialismen – som idé och ideologi genomförd som fysisk realitet. Det är en stad där var sak fått sin plats. Det är en stad av stora lösningar. Det är en stad där man pekat med hela handen. På ett väldigt bokstavligt vis.

Det är inte bara det att folk med lite mer pengar bor på en plats. Och

folk med mindre pengar på andra. Eller att vi inte studerar eller arbetar där vi bor, i alla fall utanför innerstan. Eller att svenskar och blattar bor i olika områden.

Nej, också olika kunskaper samlas på olika platser. IT för sig. Design för sig. Finans för sig. Läkemedel för sig.

Det är inget konstigt att Stockholm ser ut så. Stockholm är kanske den stad som bättre än någon annan i hela världen speglar en genomförd modern vision. Det är en vision som handlade om att lösa det industriella samhällets problem och möjligheter. Lösningarna kom från centrum och de handlade om att snabbt skapa storskaliga lösningar för väldigt många människor. Lösningar på problem som var nya för att de inte hade funnits i det gamla samhället. Man rev inte bara för att, med Strindbergs ord, få luft och ljus. Utan också för att få en hygienisk livsmiljö.

Stockholm brukar kallas "Nordens Venedig". Det är en stad av sjö och hav, en stad av öar. Stockholms innerstad är tydligt avgränsad. Vilket i sin tur gav förutsättningarna för stadens utväxt. Expansionen har inte – som i till exempel Malmö – kunnat ske inom samma gatunät.

Stockholms fysiska förutsättningar, en tydligt avgränsad innerstad, gjorde att man verkligen kunde genomföra de modernistiska idéerna. Staden växte längs tunnelbanenätet.

Förort lades till förort.

Område, mellanrum, område.

För mellan förorter ville man ha grönska.

Stockholms framtid handlar därför inte om innerstan.

Stockholms framtid handlar om hur vi tar oss an staden utanför innerstan. Och skapa förutsättningar för integration istället för att påskynda segregationen.

Eftersom vi var så bra på just detta blev vi i Sverige världsberömda. Vi hade en svensk modell som man gärna tog efter. Därför att vi lyckades med en ekvation som andra hade svårt att lyckas med: att kombinera ekonomisk framgång med idén om breda samhällsliga lösningar för

social rättvisa. Det ledde till att vi var både innovativa, företagsamma och moraliska. Inte illa. Och detta, åter, för att vi var så bra på att separera det ena från det andra.

Hur gör vi något nytt, utan att kasta ut barnet med badvattnet?

MOTVIKT.

Eller är det dags att kasta in handduken och flytta?

Knappast.

Stockholm har de kanske allra bästa förutsättningarna i världen. För i Stockholm är de problem som finns över hela världen mycket tydliga och mycket synliga. Och dessa problem kommer att bli framtidens globala stora utmaning.

Hela världens befolkning håller på att flytta till städer. I enorma mängder flyttar man. Under de närmaste 20 åren blir det enligt vissa 2 miljarder människor som drar till storstadsregioner. Enligt somliga ändå många fler. Hur man än räknar är det enormt många.

Och vad behöver dessa städer som blir allt större? De behöver lösningar. Smarta lösningar. För att klara problem som kommer att bli gigantiska.

Man kommer att behöva smarta sätt att bygga. Billigt och miljöanpassat.

Man kommer att behöva lösa stora sociala klyftor.

Man kommer att behöva koppla en segregationsproblematik som alls inte är unik för Stockholm. Tvärt om, nu får man i andra städer vad vi fick tidigare.

Fast i mycket större skala. Vilket gör att läget kommer att bli akut.

Så lyckas vi lösa våra problem och göra det som rubriken till denna rapport syftar till. Ja, då sitter vi i en guldsits.

Vi har helt enkelt inte råd att försitta chansen. Vi har inte råd att inte

tänka om. Att plocka in omvärlden. Och skapa det som samma omvärld kommer att efterfråga.

Bara det är en stor förändring. Att se vårt sätt att lösa sociala problem och till och med planeringen av den fysiska staden som en angelägenhet som både är lokal – och global.

Helt enkelt för att den globala marknaden är så stor att vi inte har råd att missa den.

För om inte vi ger oss ut tar sig andra in.

HJÄLP TILL SJÄLVHJÄLP.

I grova drag är den problematik vi ska lösa följande:

Det gamla byggde på styrning från centrum. Men precis som biståndstänkandet håller på att revolutioneras av mikrolån och hjälp till självhjälp så är det precis den processen som måste in i stads- och samhällsbyggandet. I Stockholm.

För annars händer det inte.

Det kan ju låta lite märkligt att jag tjarar om hur det var förr och något nytt. För det har vi ju hört förr. Och visst är det så. I teorin har det hänt massor. När det gäller hur vi jobbar, hur företag strukturerar sig, hur vi tänker och agerar som individer – ja, där är förändringsprocessen ständigt pågående.

Men däremot har det tagit längre tid i stads- och samhällsbyggandet. Och det paradoxala är att situationen förstärkts snarare än tvärt om under de senaste 15 åren.

Offentligt har i viss mån bytts mot privat. Men utan att göra någon större skillnad. Förtecknen har bytts, men strukturerna är starkare än så.

En förort är en förort även om den ligger i stan.

Ett bostadsområde är ett bostadsområde även om det består av

bostadsrätter och inte av hyresrätter.

En "stad i staden" är en enklav, också om den uppfanns bara för några år sedan.

För det paradoxala är att man under senare år har betonat tendensen snarare än gjort något åt den.

Vi har fått finansstaden, designstaden, Norra Station (medicin) och det fanns planer på fler städer i staden. Och det är dessa som denna text handlar om. Bland annat. Det är dessa som är innovationscentra. Och som vi nu vill skapa en bättre integration inom och mellan.

Då måste man se till något helt annat. Nämligen hur det gått till när det blivit riktigt lyckat.

FÖRÄNDRINGENS LJUVA PRINCIP.

En kort utblick. De områden som blivit innovativa och där fastighetsvärdena och alla andra värden stigit allra mest har nästan alla gått igenom samma process.

Den processen har aldrig styrts från centrum. Den har styrts av de människor som bott eller verkat där. Och som i sin tur lockat andra.

Den processen brukar kallas "gentrifiering". Och den bygger på förändring. Den är enkel och ser likadan ut i de flesta städer. Soho i New York är det mest kända exemplet. Och har fått stå modell för flera andra områden.

Några med lite pengar men med något annat som attraherar folk i en större stad – kreativa individer av olika slag – tar ett gammalt nedgången område i besittning. De har lockats dit för att det var billigt och för att det fanns lokaler som passade både att jobba och eventuellt bo i.

Detta sätter sedan igång en spiral. Av att det öppnas restauranger och butiker. Som lockar fler. Som också vill bo där. Som i sin tur lockar andra. Som gör att priserna skjuter i höjden.

Till sist är de som satte igång allt borta. De har dragit till nästa ställe. För det har blivit för dyrt i det första. Nu har finansfolk, forskningschefer och investerare tagit deras ställe. Men för det mesta bevaras något av det där som satte igång allt. Energin blir kvar, men i annan form, eftersom ekonomin i området blivit en annan.

Det går inte att dra en direkt parallell mellan Soho eller Williamsburg i New York och Kista eller Telefonplan i Stockholm.

Men poängen är att vi kan lära något av gentrifieringen, av den process det handlar om. Vi kan lära oss att utveckling inte handlar om hus. Det handlar om livet i husen.

Inte heller handlar framtiden om att flytta institutioner eller stora företag. Det vore bättre att se Konstfack lyckade flytt till Telefonplan som en lyckad slump – som man nu måste bearbeta och göra något riktigt smart av.

Framtiden handlar knappt ens om att bygga infrastruktur. I alla fall inte nya stora lösningar, däremot att ta bort förbifarterna och skapa genomfarter.

Framtiden handlar om något mycket mer subtilt. Det handlar om att få en process att hända som drivs av folk, av människor som bor eller verkar i ett område, som lockar andra och andra aktiviteter. Och som startar en spiral så att utvecklingen sköter sig själv.

Det gäller här att inte stirra sig blind på just husen. Utan titta på människor och aktiviteter. Ett populärt exempel är Peter Jackson, som envisades med att göra Sagan om ringen filmerna på Nya Zeeland. Det startade ett litet Hollywood. Ett annat exempel är Savannah, Georgia, där man medvetet skapar miljöer och lockar kreatörer från New York. Och lyckas.

Sådant genererar värden som är större än det fysiska huset.

ÅTERVINNING!

Stockholm har byggts av motsatsen till det jag just skisserat.

Stockholmsregionen har byggts efter en idé om stabilitet. Inte förändring.

Stockholmsregionen har byggts efter en idé om centrala beslut, om lösningar som det beslutas om mellan stora och starka parter. Vars ryggmärksreflex är att ta i och peka med hela handen. Alltså kompletta motsatsen till det som drivit fram de enorma värden som skapats i Soho, Williamsburg, Notting Hill och alla andra platser som jag snuddade vid ovan.

Just därför kan vi lära något av dem.

För det handlar nu om att förstå mekanismerna. Och de handlar inte om att bygga nytt. Utan om att bygga om, att återvinna det som redan finns och göra det till något som är samtida och framtida.

Detta är också precis det läge som världen – den kreativa världen – befinner sig i. Modernismen handlade om att skapa nytt. Från grunden. Att riva och bygga nytt. Att bygga nya områden, nya fabriker, nya strukturer. Precis som målarna skapade nya ismer på den vita duken.

I dagens värld går det inte att börja med ett tomt vitt ark. Vi är alldeles för översköjlda av information för det. Eller snarare, det går så klart, men det blir inte effektivt eller ens relevant.

Det handlar istället, precis som Niklas Zennströms Skype, om att förstå vad man har och göra något utifrån det. Telefoni och internet var innan Skype åtskiljda. Nu är de inte det längre. Vilket självfallet genererar större värden än en ny uppfinning inom telefoni.

Börjar man bara där, börjar man i process och behov, så går det sedan att lägga till.

Och bygga om.

Och bygga nytt.

Och bygga ordentligt.

Det som var ett problem blev en möjlighet.

Allt handlar så klart om pengar. Om hur man tjänar pengar. Och därmed om hur saker och ting går till.

Bygg- och fastighetsbolag räknar inte efter den modell jag skisserar. Inte än.

Men de kommer att göra det.

Idag vill man fortfarande ha stora projekt. Bygga mycket under kort tid. Och bygga på sådant sätt som man känner igen och har räknat på förut. Som på miljonprogrammets dagar, men uppgraderat till bostadsrättssamhället.

Och då blir det förorter. Då blir det enklaver. Bättre eller sämre i kvalitet och genomförande. Men likväl skapas inte den här efterfrågade integrationen, eller mötet.

Dessutom blir det inte några riktigt stora vinster i systemet. Finns efterfrågan får man tillbaka investeringen med lite marginal. Men eftersom man inte skapar en ny marknad och eftersom man inte spelar med värdeökning över tid – missar man de stora möjligheterna.

Men, om man räknar i ett större och lite längre perspektiv så är vinsterna mycket högre om man lyckas kicka igång en process som sedan är självgenererande.

Det blir större värden. Alltså mer pengar.

Men det blir större värden på alla plan. Därför att man då skulle skapa det där som de centrala besluten och storskaliga projekten aldrig kan lyckas med. Möten. Krockar. Liv.

SAMSPEL 1.

Det som Dan Pink, Richard Florida och andra säger, innebär att det är ungefär samma saker som behövs vare sig man pratar kunskap eller stad.

Kopplingar. Korsbefruktning.

Samt en bra miljö. En miljö som man vill vara i. För det verkar som om folk inte bara vill sitta på en arbetsplats och sedan ta tunnelbanan hem, sova och göra om samma procedur nästa dag. Vi vill ha ett liv också där vi jobbar.

Livet i staden är egentligen det enklaste.

Det handlar i grund och botten om hur värden genereras. De som dragit igång de stora gentrifieringsprocesserna är de som vi i Stockholm sett som ett problem. Konstnärerna får reservat i form av ateljéhus. Stabilt och tryggt. Och fel. Och vi vill gärna prata om att vi är bra på inkubatorer och att ta hand om unga kreativa. Men det är inte riktigt sant. Det finns idag fler internationellt aktiva konstnärer från Stockholm i Berlin än det finns i Berlin.

Men det handlar inte bara om konstnärer. Det handlar om alla dem som har en vilja att göra saker, som vill göra det från egen bas. Det vill säga: att bli entreprenörer.

Det är bara att förvandla detta till en tillgång, en förändringens tillgång. De som sätter igång en plats ska inte nödvändigtvis vara kvar om några år. Då finns det fler ställen att få fart på. Kulturen är till sin natur egentligen nomadisk, trots att vi i Sverige så gärna stänger in den i institutioner.

Så ett enkelt recept är helt enkelt att använda just detta, att se till att locka dessa. Genom att göra lokaler tillgängliga. Inte fina, men tillgängliga. Och sedan erbjuda kortidskontrakt. På begränsad tid. Då vinner man direkt två ting: de behövande får den hjälp de behöver. Och de blir samtidigt en tillgång. De sätter igång områden på det sätt som de visat sig kunnat göra runt om i världen.

Bäst vore att göra detta i så stor skala som möjligt. Och locka folk till Stockholm som nu bor i Berlin, Tallinn, S:t Petersburg eller någon annan stad. Så att de kommer och sätter igång det som nu händer i Berlin.

Man kan också tänka sig olika former av temporära tillägg. För korta eller längre tider. Att addera temporära strukturer för att locka folk och sätta igång tankar om vad som är möjligt. Genom att man idag har

kommit långt i hur man kan använda uppblåsbara strukturer, material som papp och annat som är lätt och billigt att sätta upp temporärt så kan man bygga något som får oss att ana en annan struktur än den befintliga. Och därmed sätta igång processen i folks hjärnor.

Addera sedan till det befintliga. I mellanrummen. Eller riv en byggnad och uppför något nytt just där. Ta inte hela områden i ett svep. För det blir aldrig, aldrig bra. Inte tillräckligt bra.

Gör i sådana fall tilläggen ordentliga, ta höjd om så behövs och bygg lite högre. Och lite tätare. För som det nu ser ut är alla områden utanför innerstan alldeles för glesa.

Men det gäller att inte göra som det finns förslag på för Kista: riva hela kvarterstrukturer och smacka upp en förort. För då blir den en enklav i enklaven. Varken mer eller mindre.

Det handlar om att återvinna för att återvinna energi. För att skapa utrymme till förändring. Det nostalgiska tänkandets själva motsats.

SKAPA PROCESSER.

Men hur lyckas man med det andra?

Hur lyckas man korsbefrukta kunskap? Hur seriekopplar man hjärnor?

Egentligen är det nog samma sak här. Det lyckas aldrig på konstruerad väg.

Det brukar ibland talas om mötesplatser som någon form av recept, att skapa någon form av mötesplats där formgivare och konstnärer ska träffa teknologer och forskare.

Sådant är dömt att misslyckas. Man måste träffas på ett naturligare sätt. För att man vill. Och för att man har något att göra tillsammans. För att det finns ett mål.

Att öka möjligheten att mötas är därför bra. Och det sker om det blir bättre liv i området. Om folk börjar bo där. Om folk börjar "hänga" där.

Då kanske en vilsen designer hasar över till ett område där det vimlar av finansfolk. Och tvärt om.

Innehåll om så i korsbefruktad form, skapas av nödvändighet. Där möjligheterna satts fram.

En sådan möjlighet vore att vi i Stockholm byggde världens bästa digitala infrastruktur så att det blir enkelt att byta och dela information. En sådan måste självfallet utarbetas och struktureras så att den blir effektiv. Men bara det arbetet vore en process att sätta igång mellan de olika innovationsmiljöerna.

En annan är att arbeta i konceptuellt utformade workshops där man bygger framtidsscenarier. Så man får utgångspunkter att arbeta med som ligger högre och längre fram än det man känner till för dagen.

Smartast vore väl att ta några representanter från varje innovationsmiljö – säg forskningschefer i Kista, framtidsanalytiker på finansbolag, ledande designers eller konstnärer – och sätta dem i att utarbeta ideala samarbetsprojekt. Och åter: koppla detta till ett digitalt nätverk för det fortsatta arbetet.

Detta kan i sin tur leda till att man hittar mer permanenta former.

Inkubatorer och igångsättningsmekanismer av andra slag är också de a och o. Här behövs det nog både en uppgradering av de områdesspecifika. Samt att utveckla det som Johan Staël von Holstein satt igång med Iqube, som helt och hållet bygger på att sätta samman olika människor i ett och samma hus. Då finns chansen att något nytt uppstår.

MJUKA VÄRDEN – MOT DET GLOBALA!

Allt handlar om att ta höjd, att våga visa vägen. Stockholm är huvudstad. Och huvudstäder har av tradition inte samma behov som mindre städer. Stockholm har aldrig haft någon kris.

Men just därför är det dags att höja ribban. Stockholmsregionen kan inte bli "så där". Det kan inte bli halvdant. Vi har för höga löner och för mycket kunskap för att inte ta ett steg vidare.

Som jag tidigare visat så pekar Richard Florida och många andra på värderingar, på vår tradition av tolerans och öppenhet.

Men Florida menar det ofta på ett mer bokstavligt vis än vi folkhemssvenskar vill tro. Han menar att gay-världen drar folk. Och lockar till sig intressanta människor. Och ger ringar på vattnet. Det låter cyniskt men är sant.

Så då gäller det för Kista eller Frihamnen att söka samarbeten. Skapa en miljö som lockar och sätter prägel. Och som låter höra tala om sig. För i grund och botten handlar allt jag skriver om här att skapa förutsättningar för berättelser. Att få folk att börja prata. Och sprida ordet, mun till mun.

Miljö, återvinning, könsutjämning är internationell hårdvaluta. Det drar folk hit och kunskap och idéer om att införa det i urbana miljöer och samhällsprocesser kommer att bli gigantisk. I Sverige ser vi det allt som ofta som ett nödvändigt ont.

Men just detta är utgångspunkter för det mest intressanta tänkandet – och skapandet i dag. Såväl arkitekter som konstnärer och formgivare över hela jordklotet levererar idéer som kombinerar allt detta – för att det lockar och för att det finns en marknad. Eller snarare: för att det håller på att etableras en marknad.

Bygg därför nya hus så att de härbärgerar dessa värderingar. Så att de visar vägen. Inte på ett tråkigt sätt utan smart. Bygg symboler som betyder något. Eller stoppa in aktiviteter i dem som svarar mot kraven.

Och se den utveckling som sker – och ska ske – i Stockholmregionen i ljuset av den globala utvecklingen. I ljuset av att mänskligheten håller på att bli urban och behöver lära av ett smart tänkande Stockholm.

Där vi lyckas få teknologer att koppla sig med finanshajar och konstnärer.

Där vi skapar offentliga rum som fungerar.

Där vi lär oss av "The Strip" i Las Vegas och bygger täta stadsgator – med bara en gata – som kopplar samman det segregerade landskapet. En gata av stad, med natur runt om. Men som också den ger utrymme till förändring över tid.

Där vi nyttjar digitala plattformar för att få igång samtalet.

Där de unga och kreativa får en chans att etablera sig och sin verksamhet för att vi vet att stadsområdena tjäna på det.

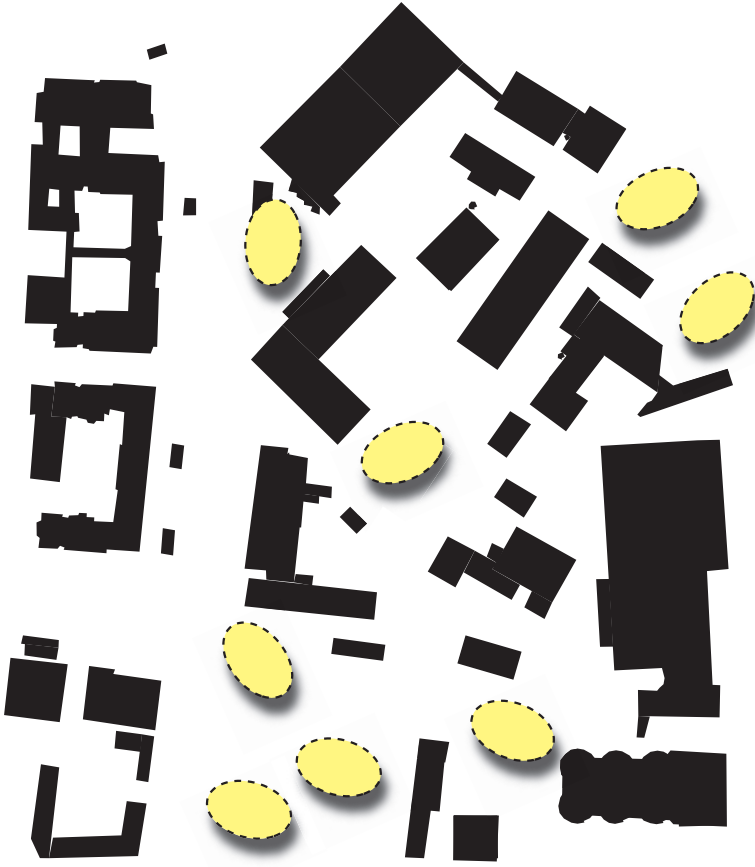
Där vi medvetet inför förändring som en positiv faktor i stadsutvecklingen.

Där vi bjuder in riktigt smarta arkitekter när vi ska göra tilläggen. Så att det blir något som skapar berättelser.

Där vi skapar symbolprojekt – som att leka med idén om en helt ny "världsutställning" – för att samla spjutspetskunskap som sedan kan få fortsatta ringar inom de olika innovationsmiljöerna. För en sak är säker. Det finns visserligen massor av kunskap i Stockholmsregionen. Men den är inget värd om den inte också lockar hit annan kunskap, utifrån. Via nätet eller fysiskt på plats.

För att få hit dem måste vi visa att vi har en modell. En ny modell. Som tar konsekvenserna av den gamla och stegar ut en ny global väg.

En ny global modell från en lokal mylla.

APPENDIX

Fallstudie: Lövholmen

LÖVHOLMEN

- DEN NYA SVENSKA MODELLEN

Så var det dags.

Dags att ta klivet rakt in på vår egen bakgård: Lövholmen.

För nu är det allvar.

Visserligen har vi arbetat med Stockholms framtid ända sedan konferensen "Form Follows (Anything)", 1996. Samt i eskalerande skala efter Stockholm at Large, 2001.

Vi har lanserat idéer, koncept, teorier och förslag avseende Stockholms framtid. Vi har bjudit in utländska vänner, för att de har andra erfarenheter och kunnat se på våra förutsättningar med utanförskapets fräscha ögon. Vi har givit ut böcker och tidningar.

Och vi har fått ett fantastiskt gensvar. Vårt arbete har skapat debatt, intresse och ringar på vattnet.

Men nu är det allvar.

För nu gäller det Lövholmen.

Lövholmen är det gamla industriområde som formats runt den byggnad som vi råkar befinna oss i, den Palmcrantzka fabriken. Den uppfördes av den från Östersund stammande Helge Palmcrantz 1889, för tillverkningen av kulsprutor och slättermaskiner.

1902 blev den färgfabrik.

1995 blev den Färgfabriken.

Den andra färgfabriken, som tillverkar färg och som byggdes alldeles intill på 1950- och 60-talen, flyttar emellertid till våren. Och då börjar omvandlingen. Gammal industri ska bli ny stad.

Lövholmen ska bli Stockholms nya expansionsområde.

Och då kan vi inte annat än ge oss in i leken.

För skulle det bli som vanligt skulle vi, Färgfabriken, om några år sitta i en förort. Med halvhöga, likadana hus med bostadsrätter. I bottenvåningarna skulle det väl finnas lite servicelokaler. Men det skulle

bli ett bostadsområde. Det skulle bli en förort.

Det går inte.

Då drar vi.

Hur mycket vi än gillar vår gamla fabrik.

Om man som vi med själ och hjärta arbetat för att hitta andra modeller att bygga stad och samhälle i just Stockholm så kan vi ju inte sitta här och se vår egen bakgård förvandlas till allt den inte borde bli. Då vore det som om allt vårt arbete kvitterades med att det inte betytt någonting.

Så vi bestämde oss för att samla alla våra tankar, alla våra idéer, alla våra ambitioner. Och ladda ner det till att se vad det skulle kunna bli av just Lövholmen.

Det är inte ett byggförslag.

Det är en idé.

Det är ett slags konceptmodell, en början, ett utkast – för att se vad som egentligen är möjligt och nödvändigt, inte bara på Lövholmen utan i Stockholm.

Bilföretag tar ibland fram konceptbilar. Det blir aldrig någon serieproduktion på just dem. Men genom att ligga lite längre fram än vad som är möjligt får man en fond att titta mot, för att sedan se vad som är möjligt att genomföra i den krassa verkligheten. Och det roliga är: till sist brukar verkligheten hinna ikapp koncepten.

Vi påstår alltså inte att man ska bygga precis så som vi nu visar i skala 1:25 i Färgfabrikens stora sal.

Men vi påstår att det är dags att formulera en ny modell för hur vi bygger stad och samhälle.

Vi söker en ny dynamik. En ny väg mot korsbefruktning och möten. Där sociala ambitioner kan möta den fysiska verkligheten. Precis som i den gamla svenska modellen. Men nu anpassat till en ny värld. En värld som är i skriande behov av nya exempel och ny kunskap om staden och vad städer kan vara.

En värld som behöver exempel på hur man kan sammanföra olika funktioner och olika människor i ett och samma område. Som behöver

exempel på en tät, vertikal stad, för att det svarar mot de krav som ställs av en värld där klimathot och miljöförstöring blir allt mer akuta frågor för var dag som går.

Som behöver nya idéer för att lösa infrastruktur, byggteknik och urbant tänkande.

Som helt enkelt behöver en testplats för hur man kan bygga för förändring – så att platsen utvecklas över tid av de människor som befolkar och använder den.

Den problematiken finns formulerad på ett mer generellt plan i rapporten "Integration av sektoriell innovationsmiljö i Stockholmsregionen".

Projektet "Lövholmen" är dessa tankar testade på just Lövholmen. Med de förutsättningar som råder just precis här.

Det blir därmed utgångspunkten.

Utgångspunkten för den nya svenska modellen.

FÖRUTSÄTTNINGAR.

Lövholmen är nära innerstan.

Men Lövholmen är inte innerstad. Det är och kan bli något annat.

Lövholmen – via Liljeholmen – är en trafiknod.

Det är en plats som blir alltmer central i Stockholm. Bussar, tvärbana, trafikleder – allt möts just här. Och dessutom ligger vattnet där som en helt outnyttjad resurs. Det skapar möjlighet att tänka transport och infrastruktur på ett smart sätt.

Lövholmen är alldeles intill Liljeholmens centrum. Där byggs det en ny stor shoppinggalleria. Där finns p-platser. Där finns service. Med andra ord finns det utrymme att bygga för mycket folk.

Mot innerstan har Lövholmen vatten. Och i ryggen, mot söder, bara kåkarna vid Lövholmsvägen, för att sedan möta Trekanten och därefter

stigningen mot Nybohov. Läget är alltså extremt centralt men ovanligt tacksamt. Eftersom det är en gammal industrimiljö borde det här finnas möjlighet att skapa något annat. Just för att Lövholmen inte är innerstad.

Lövholmen har förutsättningar för att klara täthet. För en högre grad av exploatering än de flesta andra områden i Stockholmsregionen.

Lövholmen är ett gammalt industriområde. De byggnader som Alcro-Beckers lämnar är de allra flesta i mycket gott skick. Utan några egentliga investering kan de tas i bruk.

Så varför göra som vanligt och riva?

Varför inte utnyttja dem för att sätta igång området? Varför inte låta det bli en social motor? Så att det som sedan adderas gör det till en plats som lever och förändras.

APPLICERING.

Socialt:

Vi föreslår att man skapar liv i området från dag 1 när industrin flyttar ut. Genom människor och genom verksamhet. Och gör det i befintliga lokaler. Husen står där och lämpar sig extremt väl att tas i besittning.

Det handlar inte om att till varje pris och för alltid bevara husen. Det handlar om att sätta igång en process som liknar den i Soho eller Williamsburg.

Vi föreslår att staden och fastighetsägare/exploatörer subventionerar hyran i dessa lokaler under en initial period, säg under tre år. Istället för att se konstnärer och kreatörer som ett problem vars behov av lokaler ska lösas genom en permanent lösning kan de här komma att bli en tillgång.

Efter den perioden omförhandlas hyran och den kommer troligen att gå upp – varefter vissa stannar och andra flyttar. För att vara med och utveckla andra områden.

Viktigt blir att få in inkubatorer av olika slag – varför inte ett Icube eller

liknande – som sätter igång företag och verksamheter som på sikt kan bli nya hyresgäster och intressenter i området.

Följer detta internationella trender kommer de som får de initiala hyreskontrakten locka till sig annat. Restauranger, barer, affärer. Området kommer till liv. Och blir en angelägenhet för dem som befolkar det.

Efter hand kommer nya byggnader att komma till i mellanrummen. Och vissa av de gamla byggnaderna kan komma att bytas ut.

Allt bygger på förändring.

I och med de nya byggnaderna kompletteras verksamheten i de befintliga med nya funktioner. Till företag, inkubatorer och ateljéer adderas boende, handel. Det adderas nya ekonomier. Andra attityder och åsikter och beteenden.

På sikt – åter, om detta följer det vanliga mönstret – byts de som befolkar området till att börja med ut mot andra. Det är det som kallas gentrifiering.

Detta är ett sätt att tänka och planera stadsutveckling som går tvärs emot det som har rått – och råder – i Stockholm. Det är ett sätt att få social dynamik att förenas med utvecklingen av den fysiska staden.

Miljö:

Det koncept Färgfabriken föreslår ger: dubbelt så hög exploatering som vad man skulle åstadkommit med den vanliga metoden. Det vill säga om man rivit och byggt en ny förort. Dessutom finns där all befintlig bebyggelse.

Det innebär en avsevärt ökad täthet. Och det i sin tur innebär den bästa metoden för att skapa en miljöanpassad stad. Lövholmen visar vägen i Stockholm – och mot världen.

Sedan gäller det att stoppa in den teknologi och det kunnande som finns i världen.

Vår avsikt är att låta Lövholmen bli testplats för så mycket som möjligt av befintligt och framtida kunnande – så att det blir en självförsörjande

enhet.

Vi har lärt oss att det numera finns färg som alstrar energi från solen. Att det finns sophantering och vattenhantering som återvinner lokalt. Att det finns möjlighet att odla på tak och inomhus.

Det finns idéer. Det finns kunnande. Det är dags att göra Stockholm till den plats som samlar allt detta.

Lövholmen är den nya modellen.

Problem? Testområde:

Kan man göra så här?

Ja, det kan man.

Det finns exempel i Vancouver och på flera andra platser runt om i världen som visar att det inte bara går, det blir lyckat. Det skapar precis de värden vi efterlyser.

Självklart uppstår problem.

Men problem är till för att lösas. Måste man parkera i det hus man bor i? Måste man ha så många parkeringsplatser som vi brukar ha? Kan man inte hitta andra lösningar, som bättre lokala transporter och bilpooler.

Någon har sagt att vi inte har teknik för att bygga hus på detta sätt i Sverige. Jaså? Om man kan det i andra länder, varför skulle inte vi kunna det här.

Hela tanken med Lövholmen är att vi inte levererar svaren. Däremot levererar vi en fond där andra kan gå in och testa sin kunskap och sina idéer. Så att vi faktiskt visar att kunskap och innovationsförmåga inte är något som gått Stockholm och Sverige förbi.

Pengar:

Men har vi råd med detta?

Har vi råd att inte göra så här?

Bygg- och fastighetsbolag har räknat pengar lika fyrkantigt som de hus de bygger. De vill bygga så många likadana hus som möjligt på så kort tid som möjligt. Och sedan kränga dem.

Det förslag som vi presenterar bygger på värdestegring. Och på att man skapar högre exploatering.

Det innebär att staden och innevånarna i staden tjänar på det. Det blir ett område som ger staden energi – och förhoppningsvis en massa ringar på vattnet som vi inte kan veta exakt. Men ana.

Och det innebär att de som äger marken och exploaterar den har möjlighet att vinna de också. Om de bara räknar på ett smartare sätt än de brukar räkna.

Lövholmen

- den nya svenska modellen

ett projekt producerat av Färgfabriken

13 september – 14 oktober 2007

PROJEKTTEAM: Jan Åman, Joachim Granit, Tommy Hedlund, Karin Englund, Daniel Carlsson Dabozcy, Matti Molin, Sofia Palmgren, Pernilla Lesse, Victoria Lagne, Theo Ringborg, Janet Thorberg, Virlani Hallberg, Niklas Johansson, Sara Duell

TEXT: Jan Åman

BYGGCHEFER: Theo Ringborg, Niklas Johansson

LJUS: Per Andersson

INTERVJUFILM: Janet Thorberg, Virlani Hallberg, Sara Duell, Karin Englund

FILMREDIGERING: Kajsa Grandell

SKYSKRAPEFILMER: Joachim Granit, Daniel Carlsson Dabozcy

KEYNOTES: Matti Molin, Jan Åman

FORM: Lina Lindqvist, Matti Molin

TRYCK: Printfabriken

MILJÖKONSULT: John Manoochehri

MILJÖ- OCH GESTALTKONSULT: Veronika Valk

FÄRGFABRIKEN TV: Erik Weber, Daniel Dabozcy

FÄRGFABRIKEN/LÖVHOLMEN BLOGG: Matti Molin, Karin Englund

LIVE PERFORMANCE OCH CD-SINGEL: Kingen

© Färgfabriken 2007

Färgfabrikens huvudsponsor är Lindéngruppen.
Färgfabriken samarbetar med Alcro-Beckers och
Printfabriken

Framgångsrikt samarbete mellan Nordbygg och Färgfabriken

2004

Stockholm at Large

"Den gröna floden" – ett spännande projekt kring Järvafältets framtid presenterades på Nordbygg i form av utställning, seminarier och workshops.

2006

Urban Turntable

Konkreta förslag kring Stockholms framtid arbetades fram under Nordbygg. Stadsplanerare, arkitekter, konstnärer, politiker m.fl arbetade sida vid sida, live, inför mässbesökarna.

2008

Lövholmen del II

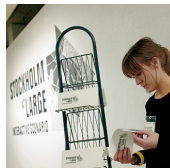
På Nordbygg 2008 presenteras Lövholmen del II, en utveckling med nya tillägg till det som visas i september 2007 på Färgfabriken.

I april 2008 samlar Färgfabriken intressenterna till en uppföljning och sammanfattande diskussion i öppna forum.

Färgfabriken utvecklar projektet i samarbete med Skanska, SBK, Exploateringskontoret, Bergkrantz Arkitekter och övriga aktörer.

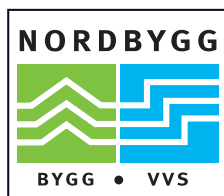

... ett samarbete som fortsätter med projektet Lövholmen

Nordbygg – mötesplats för samhällsbyggare och visionärer

Nordbygg omfattar hela kedjan från samhällsplanering till produktion och förvaltning. Genom allianser och nära samarbete med ledande branschorganisationer intar Nordbygg en särställning som byggbranschens viktigaste mötesplats. En arena för dagens och morgondagens byggande och boende. Samarbetet med Färgfabriken känns därför både självklart och stimulerande. Nu ser vi fram emot nästa stora projekt, Lövholmen.

**April 1–4, 2008
Stockholm, Sweden**

www.nordbygg.se

Arrangörer:

Nordbygg arrangeras av Stockholmsmässan i samarbete med Byggmaterialindustrierna, Svensk Ventilation, VVS-Fabrikanterns Råd, VVS-Tekniska Föreningen och Glasbranschföreningen.

ÖPPNINGSPRESENTATION

Tors 13 september 15.00–18.00

VERNISSAGE

Lör 15 september 12.00–01.00

ÖPPNA SEMINARIER

Tors 20 september 16.00–18.00

“Den nya svenska modellen: Jobb, kreativitet, inkubatorer, integration och möten”.

Tors 27 september 16.00–18.00

“Den nya svenska modellen: Den ekologiskt smarta staden är den täta staden”.

Tors 11 oktober 16.00–18.00

“Lövholmen, en ny stad: Vad ställer det för krav på åtgärder?”

Blogg: www.fargfabriken.se/lovholmen

Intervjuer och dokumentation: www.fargfabriken.tv

